

Кабанова С. В.,

здобувач,

асистент кафедри теорії і практики перекладу з англійської мови

Київського національного університету імені Тараса Шевченка

<https://orcid.org/0000-0001-6985-9209>

НОМІНАЛІЗАЦІЯ У ПЕРЕКЛАДІ АКТІВ ПРАВА ЄС УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ

Анотація. Номіналізація належить до ознак юридичного дискурсу, що сприяє ефекту офіційності, узагальненості та абстрактності. Юридична англійська мова містить значну кількість номіналізацій. У статті здійснено комплексний аналіз номіналізації в актах права ЄС у галузі фінансових послуг та методів її перекладу українською мовою. На конкретних прикладах продемонстровано, що юридична українська мова має тенденцію до розширення номінацій словосполучень, що сприяє поясненню дії або процесу, але робить вислови складнішими за структурою. З'ясовано, що у процесі номіналізації відбувається семантичний зсув, адже процесуальна, якісна чи обставинна ознака переосмислюється як предмет, явище чи поняття. У досліджуваних перекладах актів права ЄС у галузі фінансових послуг виявлено високий ступінь номіналізації, що підтверджує номінативний характер української мови юридичного дискурсу. Особливу увагу приділено синтетичній структурі української мови, що призводить до постмодифікації іменників при перекладі складних іменників, що складаються з декількох частин. У статті також розглянуті приклади, що демонструють використання іменників та іменникових словосполучень при перекладі актів права ЄС, де інфінітивні конструкції з прийменником трансформуються у прийменниково-іменникову конструкцію в українській мові, що підвищує рівень формальності у перекладі і в цілому відповідає нормам офіційного стилю. Визначено, що для забезпечення точного перекладу актів права ЄС перекладачі мають розуміти номінативний характер української мови і розглядати можливість додавання іменників або іменникових сполучень у процесі перекладу. Подальші перспективи дослідження вбачаються у вивченні особливостей відтворення номіналізації у перекладах актів права ЄС та залученні корпусів для кількісного представлення результатів.

Ключові слова: номіналізація, переклад, акт права ЄС, корпус.

Постановка проблеми. В умовах євроінтеграційних процесів та активного наближення законодавства України до законодавства Європейського Союзу особливо важливого значення набуває переклад актів права ЄС українською мовою. Гармонізація українського законодавства з європейським законодавством неможлива без адекватного перекладу текстів актів ЄС, що відображатиме не лише термінологічну, а й структурно-граматичну специфіку оригіналу фахової мови. Фахова мова або мова для спеціальних цілей являє собою сукупність усіх форм одиниць фахової мови, характерних для дисциплін, наукових галузей та сфер діяльності, пов'язаних з фаховим знанням [1]. Фахова мова – це природна мова, яка зазвичай використову-

ється в певній технічній чи науковій галузі для функціональної або оперативної мети, переважно у професійному середовищі [2, с. 50]. Фахова мова має як лексичні, так і нелексичні особливості: до лексичних особливостей належить лексична монореферентність та специфічна лексика, що може завадити нефахівцям зрозуміти текст через наявність у ньому специфічної галузевої лексики. До нелексичних особливостей відносять синтаксичні (номіналізацію, деперсоналізацію) та текстові особливості (синтез, когезію, хеджинг) [2, с. 60–64].

Термін *євролект* вживається на позначення різновиду мови, що сформувався під впливом ЄС та адаптувався до його контексту. Йдеться не про окрему мову ЄС, а про низку мовних особливостей, які об'єднують офіційні та робочі мови ЄС завдяки мовній взаємодії, що відбувається через переклад законодавства та політику ЄС [3, с. 16]. Серед таких особливостей виділяють: наднаціональну лексику, кальки та неологізми, синтаксис і семантику, текстові та морфологічні особливості. До останніх належить використання у євролекті більшої кількості іменників ніж дієслів чи інших частин мови, що є наслідком впливу мов, які схильні до номіналізації, наприклад німецька, французька та інші [3, с. 17]. Наприклад, такі терміни як *assessment*, *enforcement*, *coordination* зустрічаються в текстах актів права ЄС частіше, ніж їхні дієслівні відповідники *to assess*, *to enforce*, *to coordinate*. Крім того, в євролекті частіше використовують складні іменники, аніж прості. Це зумовлено необхідністю виражати складні та вузькоспеціалізовані поняття, наприклад *safety management certificate*, *cash value insurance contract*, *incremental capacity project*, *safety recommendation*, *verification tolerance*. Більша номінативність юридичної української мови, порівняно з юридичною англійською, створює труднощі для перекладачів, особливо під час перекладу актів права ЄС українською мовою.

Істотна тенденція англійської мови до компресії синтаксичних структур пов'язана з мовно-системним рівнем міжмовної номіналізації. Когнітивні процеси переосмислення категорійного значення дієслова, що в свою чергу, вербалізується мовним знаком, часто асоціюються з транспозиційними процесами номіналізації. Віддієслівні іменники із новим значенням поєднують категорійні ознаки процесуальності, темпоральності (властиві дієслову) і предметності (властиві іменнику), що виникає в результаті когнітивного осмислення категорійних ознак вихідної частини мови. З точки зору перекладознавства використання номіналізації є наслідком підлаштування перекладу до аналітичних конструкцій англійської мови [4, с. 79]. Це пояснюється тим, що структурування синтаксису англійської мови використовує складні лексико-граматичні конст-рук-

ції навколо дієслівного центру, на відміну від українських речень із розмитими межами дієслівного центру.

Номіналізація – це спеціалізована стилістична особливість англійської юридичної мови в цілому та мови ЄС. Традиційно, номіналізацією позначають процес перетворення дієслова на іменник [5, с. 3]. Зазвичай науковці досліджують номіналізацію у кількісному аспекті, вважаючи кількісне співвідношення іменників до дієслів відповідним критерієм. Проте існує думка, що хоча статистичний аналіз співвідношення іменників та дієслів у тексті є цілком надійним, «іменниковість» виразу повинна бути підкріплена аналізом його використання та функції.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Поняття номіналізації у контексті перекладу юридичних текстів досліджували К. Беднарова-Гібова [5], Б. Беренс [6], М. Бірвіш [7], Е. Маттієлло [8], В. Сосоні [9], М. Жарнаускайте [10]. Номінативну природу української мови вивчали Н. Іваницька [4], Л. Славова [3], В. Карабан [3], Т. Кияк [11].

За результатами аналізу останніх джерел і публікацій можна виокремити декілька основних підходів до визначення поняття номіналізації та її ролі у перекладі. Зокрема, номіналізацію загально пояснюють як «будь-який елемент або групу елементів, що може функціонувати як іменник або іменникова група» та визначають найпотужнішим способом утворення граматичної метафори. За допомогою цього прийому процеси (виражені дієсловами) та властивості (виражені прикметниками) метафорично перетворюються на іменники; замість того, щоб функціонувати у реченні як процес або означення, вони функціонують як частина іменникової групи [12, с. 656].

Дослідники погоджуються, що явище номіналізації має на меті збільшення номінативних елементів за рахунок зменшення дієслівних елементів (або ж функцій). Перетворення, охоплені номіналізацією, стають основою для продукування статичної (нединамічної) семантики при паралельному зменшенні динамічної семантики мовних елементів вихідного тексту. У процесі номіналізації номінативні елементи збільшуються за рахунок зменшення дієслівних елементів. Динамічна семантика мовних компонентів вихідного тексту зменшується, тоді як перетворення, охоплені номіналізацією, служать основою для створення статичної (нединамічної) семантики [4, с. 77]. Граматика, тобто морфологія і синтаксис, виявляють більш глибокі зв'язки, ніж елементи інших рівнів мовної структури і найповніше відображають специфіку мови. Тому втрата граматичних особливостей тексту оригіналу часто призводить до зміни характеру першотвору та нівелювання його стилю [4, с. 72].

У контексті дослідження номінативної природи різних мов, українська мова визначається [3] більш номінативною за своєю системою і використанням, ніж англійська, оскільки деякі культури, зокрема українська, мають більш іменниково-центричний світогляд, класифікують і визначають досвід насамперед через об'єкти (іменники), натомість інші мови (зокрема англійська) можуть розглядати дії (дієслова) як більш важливі [3, с. 13–14].

Варто підкреслити визначення важливості номіналізації у процесі створення тексту: у критичному дискурс-аналізі номіналізація – це процес, який часто є вагомим вибором у створенні текстів, оскільки це морфологічний процес, який суперечить простим формально-функціональним зв'язкам в англійській мові. Таким чином, якщо номінальний елемент у реченні має основну функцію називати учасників події або процесу, очікується, що ядро (головний іменник) номінальних

елементів у реченні буде посилається на особу, місце або річ, тоді як дієслівна фраза буде вказувати на вид процесу, який відбувається між цими учасниками [13, с. 4].

Постановка завдання. Матеріалом дослідження стали тексти актів права ЄС у галузі фінансових послуг, а також їхні офіційні переклади українською мовою, а саме чотири директиви: Директива Ради від 08 грудня 1986 року про річну звітність банків та інших фінансових установ, Директива Ради про річну звітність і консолідовану звітність суб'єктів господарського страхування, Директива Європейського Парламенту і Ради ЄС 2014/59/ЄС, Директива Європейського Парламенту і Ради 2014/49/ЄС. У нашому дослідженні ми ставимо за мету визначити ступінь номіналізації в обраних текстах актів права ЄС та їхніх офіційних перекладах, описати шляхи відтворення номінативних англословних структур в українському перекладі. Для досягнення поставленої мети слід виконати наступні завдання: порівняти номінативність українською та англійською мов; шляхом суцільної вибірки виокремити та співставити випадки номіналізації у текстах актів права ЄС та їхніх офіційних українських перекладах.

Виклад основного матеріалу. Іменники та іменникові словосполучення в українській мові більш чітко передають складні поняття, ніж дієслова чи прикметники, оскільки вони транслюють більше інформації про контекст, стан і взаємозв'язки. Перекладач повинен пам'ятати, що через те що українська мова більш іменникова, вона може будувати речення навколо іменників та іменникових сполучень. З іншого боку, в англійській мові, яка більш орієнтована на дієслово і має набір особових і неособових дієслівних форм, часто використовується більш збалансоване поєднання іменників, дієслів та інших частин мови. Такі розбіжності можуть призвести до складнощів зі збереженням оригінального змісту та юридичних нюансів при перекладі актів права ЄС.

Розглянемо декілька прикладів, що демонструють використання іменників та іменникових словосполучень при перекладі речень в юридичних текстах з англійської мови на українську: *“In order to avoid the proliferation of such committees...”* [14]. В офіційному українському перекладі *“Для уникнення розповсюдження таких комітетів...”* [15]. Інфінітивна конструкція з прийменником *in order to avoid* трансформована у прийменниково-іменникову конструкцію для уникнення. Незважаючи на структурну трансформацію, перекладена конструкція зберігає значення оригіналу. Інший приклад: *“It should also be possible for a DGS to go beyond a pure reimbursement function and to use the available financial means in order to prevent the failure of a credit institution with a view to avoiding the costs of reimbursing depositors and other adverse impacts”* [16], в українській версії *“Рекомендується також забезпечити СГД можливість, якщо дозволено відповідно до національного права, виконувати не лише функції відшкодування, а й використовувати наявні фінансові засоби з метою запобігання неспроможності кредитної установи для уникнення витрат на відшкодування вкладникам та інших негативних впливів”* [17]. Ці приклади номіналізації дозволяють створити конструкції з прийменниками (з метою запобігання, для уникнення), що є типовими для української мови. Така зміна підвищує рівень формальності у перекладі. Цікавим для аналізу є наступний приклад: *“In order to prevent creating a serious risk of circumvention...”* [18]. *“Для запобігання виникненню серйозного ризику правопорушення...”* [19]. В українській версії

через номіналізацію створюється складніша граматична ієрархія з родових відмінків: *запобігання (чому?) виникнення (чого?) ризику (чого?) правопорушення*. Така конструкція є звичною для української юридичної мови. У результаті проведеного дослідження було виявлено значну кількість прикладів номіналізації в текстах актах права ЄС. Усі наведені приклади демонструють системну тенденцію до номіналізації при перекладі з англійської мови на українську.

Слід звернути увагу на віддієслівні іменники на *-ння, -ття* зі значенням процесу (наприклад, *утримання, ведення, злиття* тощо), які перебувають між іменником і дієсловом. Вони відіграють важливу роль в українських фахових текстах [13]. Такі іменники додатково вводять під час перекладу деяких англійських юридичних термінів. У досліджуваних текстах було виявлено високий ступінь номіналізації, що можна продемонструвати наступним прикладом: *“If the available financial means of a DGS are insufficient to repay depositors.”* [16], в українському перекладі: *“Якщо наявних фінансових засобів СГД недостатньо для здійснення виплат вкладникам”* [17]. Розглянемо інший приклад: *“Member States are being called upon by Union law to cooperate and exchange personal data so as to be able to perform their duties or carry out tasks.”* [14] у перекладі: *“Національні органи держав-членів закликають до співпраці та обміну персональними даними для надання їм можливості виконувати свої обов’язки або завдання.”* [15]. Спостерігаємо приклад номіналізації, коли дієслівні форми трансформуються у віддієслівні іменники (*to cooperate and exchange* → *до співпраці та обміну*), що загалом відповідає нормам офіційного стилю, тоді як складна інфінітивна конструкція з модальним компонентом *so as to be able to perform* в українському перекладі замінюється на *для надання можливостей*, прийменниково-іменникову конструкцію з займенником.

Інший приклад: *“With regard to point (b) of the first subparagraph, the conversion shall be conducted at a rate of conversion that severely dilutes existing holdings of shares or other instruments of ownership”* [20]. У перекладі *“Стосовно пункту (b) першого підпараграфа, конверсія відбувається із застосуванням ставки конверсії, що призводить до істотного розмивання існуючих часток участі або інших інструментів власності”* [21]. Цей приклад демонструє розширення дієслівної конструкції через номіналізацію (*“призводять до розмивання”*). Такий підхід підвищує абстрактність і формальність українського перекладу, що в цілому відповідає стилістичним нормам актів права ЄС. Ще один приклад розширення дієслівної конструкції через номіналізацію шляхом додавання іменника *“наявність”*: *“The group-level resolution authority shall, provided that the confidentiality requirements laid down in this Directive are in place, transmit the information provided in accordance with this paragraph to:”* [20] в українській версії *“Орган з врегулювання на рівні групи, передає – за умови наявності відповідних вимог щодо конфіденційності, встановлених у цій директиві – інформацію, надану згідно з цим параграфом”* [21]. Перекладач актів права ЄС повинен знати про номінативність характерну для української мови, розглядати можливість додавання іменників та іменникових словосполучень під час перекладу.

З огляду на варіативність перекладацьких рішень пов’язаних з номіналізацією, слід зазначити, що висока частотність номіналізації в актах права ЄС спричиняє широкий спектр викликів

з міжмовної точки зору. Наприклад, попередня модифікація англійських іменникових словосполучень модифікації англійських іменних фраз, де попередня модифікація головного іменника англійського іменникового словосполучення передається українською мовою шляхом переходу в його постмодифікацію [5, с. 9]. Це пов’язано з переважно синтетичним характером української мови. Для граматики української мови характерний високий ступінь флексій. Флексійна складність української мови призводить до постмодифікації, а не попередньої модифікації іменників при перекладі складних іменників [3, с. 9]. Таке перекладацьке рішення сприяє меншій структурній неоднозначності іменникового словосполучення в українському перекладі [5, с. 9].

Розглянемо приклади англійської премодифікації в текстах актів права ЄС: *refusal of access order/нотис про відмову в доступі, information security management system/система управління інформаційною безпекою, emergency management system/система управління аварійними ситуаціями, occupational health service/служба гігієни праці, conformity assessment body/орган з оцінювання відповідності, Union harmonisation legislation/гармонізаційне законодавство Союзу, single-hull oil tanker/нафтоналивне судно з одинарним корпусом, automotive short-range radar equipment/обладнання автомобільних РЛС короткого радіуса дії, Community harmonisation legislation/ гармонізаційне законодавство Співтовариства, transportable pressure equipment/пересувне обладнання, що працює під тиском*. Наведені приклади демонструють різні лінгвістичні підходи номіналізації, які застосовуються в текстах актів права ЄС: англійські тексти віддають перевагу премодифікації головного іменника, тоді як українська мова переважно використовує постмодифікацію. Важливо підкреслити, що значення фрази, закладене авторами актів права ЄС (і перекладачами) залишається однаковим, адже одна з характеристик мови актів права ЄС полягає в однаковому тлумаченні тексту в усіх мовних версіях.

Висновки. Аналіз обраних для дослідження текстів актів права ЄС та їхній офіційний переклад українською мовою засвідчив, що перекладачі актів права ЄС мають враховувати номінативність притаманну українській мові та опиратись на можливе додавання іменників та іменникових словосполучень під час перекладу актів права ЄС. Трансформації номіналізації, що застосовується в англо-українському перекладі, зумовлені, передусім, відмінністю між синтетичною будовою української мови та аналітичною будовою англійської мови.

У той же час слід пам’ятати, що таке розширення пояснює дію чи процес, пов’язаний із номінативним поняттям, що збагачує текст на деталі, хоч і робить його складнішим за структурою. Перекладачам слід детально опрацьовувати лінгвістичні особливості текстів актів права ЄС, щоб зберегти усі нюанси та особливості притаманні українським номінаціям та уникнути нагромадження тексту в одному реченні перекладу з втратою оригінального значення.

Важливо забезпечити не лише мовну трансформацію, але і зберегти юридичну силу та суть оригінальних актів права ЄС, що сприятиме юридичній обґрунтованості та зрозумілості перекладу для цільової аудиторії. Перспективу подальшої наукової розвідки вбачаємо в детальному дослідженні прикладів номіналізації в текстах актів права ЄС та їхніх перекладах, залученні корпусу для представлення кількісних результатів дослідження.

Література:

- Vintar Špela. Terminologija: Terminološka veda in računalniško podprta terminografija. Ljubljana : Založba Univerze v Ljubljani, 2018. 135 p.
- Grego K. Specialized translation. Theoretical issues, operational perspectives. Monza : Polimetrica International Scientific Publisher, 2010. 161 p.
- Славова Л. Л., Карабан В. І. Українська мова та євролект як мовна пара в перекладі. Посібник з перекладу актів права ЄС українською мовою. Частина Б. 2024. С. 8–43.
- Іваницька Н. Номіналізація в науковому дискурсі: перекладознавчий аспект. Лінгвістичні студії. 2022. № 44. С. 75–86. DOI: <https://doi.org/10.31558/1815-3070.2022.44.5>.
- Bednárová-Gibová K. Nominalization, Translation Studies and Critical Stylistics: A Case Study of EU-ese in Parallel English-Slovak Texts. Discourse and Ideology: Studies in Critical Stylistics. 2016. P. 33–52.
- Behrens B. Nominalization. A case study of text conventions in comparable and parallel texts: English and Norwegian. Oslo Studies in Language. 2014. Vol. 6, No. 1.
- Bierwisch M. Nominalization – lexical and syntactic aspects. *Quantification, Definiteness, and Nominalization*. 2009. P. 281–320.
- Mattiello E. Nominalization In English And Italian Normative Legal Texts. ESP Across Cultures. 2010. No. 7. P. 129–145.
- Sosoni V. A Hybrid Translation theory for EU Texts. *VERTIMO STUDIJS*. 2012. No. 5. P. 76–90.
- Žarnauskaitė, M. Verb-based Action and Process Nominalisation Patterns in English and Lithuanian EU Legal Documents. *Studies about Languages*. 2022. 41(1), 81–94. <https://doi.org/10.5755/j01.sal.41.1.32446>
- Кияк Т. Р. Перекладознавство (німецько-український напрям): підручник. – К.: Видавничо-поліграфічний центр "Київський університет", 2008. 543 с.
- Halliday M. A. An Introduction to Functional Grammar. 3rd ed. London : Oxford, 2004. 700 p.
- Ginzburg, M. Ukrainian verbal nouns in -ння, -ття against a background of the neighbouring Slavic languages. *Terminology*, 2013. Vol. 765. P. 3–13.
- Council Directive 86/635/EEC of 8 December 1986 on the annual accounts and consolidated accounts of banks and other financial institutions. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:31986L0635>.
- Директива Ради від 08 грудня 1986 року про річну звітність і консолідовану звітність банків та інших фінансових установ (86/635/ЄЄС). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_270#Text.
- Directive 2014/49/EU of the European Parliament and of the Council of 16 April 2014 on deposit guarantee schemes (recast) Text with EEA relevance. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2014/49/oj/eng>.
- Директива Європейського Парламенту і Ради 2014/49/ЄС від 16 квітня 2014 року про схеми гарантування депозитів. URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/55-GOEEI/2014-49-es.pdf>.
- Директива Ради від 19 грудня 1991 року про річну звітність і консолідовану звітність суб'єктів господарювання у сфері страхування (91/674/ЄЄС). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_190#Text.
- Council Directive 91/674/EEC of 19 December 1991 on the annual accounts and consolidated accounts of insurance undertakings. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/1991/674/oj/eng>.
- DIRECTIVE 2014/59/EU OF THE EUROPEAN PARLIAMENT AND OF THE COUNCIL of 15 May 2014 establishing a framework for the recovery and resolution of credit institutions and investment firms. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2014/59/oj/eng>.
- Директива Європейського Парламенту і Ради 2014/59/ЄС від 15 травня 2014 року про встановлення рамок для відновлення платоспроможності і врегулювання кредитних установ та інвестиційних фірм. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_051-14#Text.

Kabanova S. Nominalization in the translation of EU legal acts into the Ukrainian language

Summary. Nominalization is one of the features of legal discourse that contributes to the effect of formality, generality and abstractness. Legal English contains a significant number of cases of nominalization. The article provides a comprehensive analysis of nominalization in the EU legal acts in the field of financial services and the methods of its translation into Ukrainian. Using the corpus of EU legal texts, it is demonstrated that legal Ukrainian tends to expand the nominalization of phrases, which helps to explain an action or process, but makes the phrases more complex in structure. It is highlighted that in the process of nominalization, a semantic shift occurs, as a procedural, qualitative or circumstantial feature is reinterpreted as an object, phenomenon or concept. In the studied translations of the EU legal acts in the field of financial services, a high degree of nominalization is revealed, which confirms the nominal nature of the Ukrainian language in legal discourse. Particular attention is paid to the synthetic structure of the Ukrainian language, which leads to post-modification of nouns in the translation of complex nouns consisting of several parts. The article also considers examples demonstrating the use of nouns and noun phrases in the translation of EU legal acts, where infinitive constructions with a preposition are transformed into a prepositional-noun construction in the Ukrainian language, which increases the level of formality in the translation and generally corresponds to the norms of official style. It is determined that in order to ensure accurate translation of EU legal acts, translators should understand the nominal nature of the Ukrainian language and consider the possibility of adding nouns or noun phrases in the translation process. Further research prospects may relate to the features of reproducing nominalization in translations of EU legal acts and may include corpora for quantitative representation of results.

Key words: nominalization, translation, EU legal acts, corpus.

Дата першого надходження рукопису
до видання: 19.08.2025

Дата прийнятого до друку рукопису
після рецензування: 18.09.2025

Дата публікації: 21.10.2025